

ab Origenis lectione revocetur; damnatumque sententia principum, quem lectio reum profana prodiderit, hactenus sententiæ meæ forma præcesserit.

11. Quod te vero vulgi de Rufino querela sollicitat, * ut quosdam vagis suspitionibus persequaris, hanc tuam opinionem constringam divinæ lectionis exemplo. Sic enim scriptum est: *Non sic homo, ut Deus; nam Deus videt in corde, homo in facie* (I Reg. xvi).

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

sanctiones principum, sive constitutiones, et responsa seu rescripta; illæ edebantur, quasi motu proprio, a principibus; ista vel consultationibus magistratum, vel aliorum precibus libellisque reddebantur. Si ergo sanctiones principum, quarum meminuit pontifex, responsa fuerint, utique missa sunt post libellum a Theophilo per legatos Arcadio imperatori oblatum ann. 400. Unde concluditur ratio temporis quo Anastasium Joanni scripsisse diximus (Vide *Pallad. in dialog. vitæ Joan. Chrysost.*); cum enim de responsis principum loquatur, tanquam de re admodum recenti, necesse est scripsisse ann. 401, siquidem responsa Constantinopoli data sint ann. 400, et inde in Occidentem missa innotuerint pontificii initio ann. 402.

* Videtur loqui de Hieronymo, Hieronymique amicis Pammachio, Oceano et Marcella, qui multum reipsa contulerunt ad promovendam Origenistarum condemnationem; non tamen impulsu odio Rufini, quod opinabatur Joannes, sed execratione errorum qui ex lectione libri *Ἰστορῶν* horrorem fecerant catholicis mentibus. Vide apud Hieronymum epistolam 64, quæ est Pammachii et Oceani ad Hieronymum; et 65, quæ Hieronymi ad utrumque; et 78, quæ Hieronymi ad Pammachium et Marcellam; lucem enim dant huic loco per se obscuriori.

† Correctus est hic locus, qui mendose legabatur in hac vulgata lectione, contraria utriusque manuscripto codici: *Rufinum scito quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit, nec dissimilis ab eo est qui alienis vitiiis præstat assensum. Illud tamen scire cupio, etc.*

12. † Itaque, frater charissime, omni suspicione seposita, Rufinum scito quod propria mente Origenis dicta in Latinum transtulit ac probavit, nec dissimilis a reo est qui alienis vitiiis præstat assensum. Illud tamen tenere te cupio, ita haberi a rostris partibus alienum, ut, quid agat, ubi sit, nescire cupiamus. Ipse denique viderit ubi possit absolvi.

‡ Audiendus sub finem Rufinus ipse pro se loquens ad summum pontificem, sui que facti ratione quam potuit reddita, regerens crimen in Hieronymum, de cuius invidia maligne queritur: *Quod quædam Origenis, inquit (Apolog. ad Anastasium papam), rogatus a fratribus de Græco in Latinum transtuli, puto quod omnes intelligant hæc pro solo livore culpæ; si enim aliquid est quod displicet in auctore, quare id ad interpretem detorquetur? Sicut in Græcis habetur rogatus sum ut Latinis ostenderem; Græcis sensibus verba dedi Latina tantummodo. Sive ergo in illis sensibus laus est aliqua, non est mea; sive culpa similiter, non est mea.*

§ Et paulo post: *Nemo ergo mihi ex hoc, quæro te, sancte, ac venerabilis, et beate Pater, constet invidiam; nemo sanctionibus utatur et culumis, quod in Ecclesia Dei fieri non licet. Ubi enim simplicitas, tanta erit et innocentia, si hic non erit?*

¶ *Origenis ego neque defensor, neque assertor sum, neque primus interpres; alii ante me hoc idem opus fecerunt, feci et ego postremus rogatus a fratribus. Si jubetur ne fiat, jussio observari debet in posterum. Si culpantur qui ante jussionem fecerunt, culpa a primis incipiat.*

‡ *Ego enim præter hanc fidem quam supra exposui, id est, quam Romana Ecclesia, et Alexandrina, et Aquileiensis nostra tenet, quæque Hierosolymis prædicatur, alienam nec habui umquam in isto homine, nec habeo, nec habebō; et si quis aliter credit, quisquis ille est, anathema sit. Reddent autem in die iudicii rationem hi qui offendiculis, et dissensionibus, et scandalis fratribus, propter invidiam solam et livorem, generant.*

FIDES RUFINI.

Mirum quam multa doctrinæ, tum historicæ, tum dogmaticæ arcana libellus iste brevissimus contineat, ut magnis voluminibus, sin minus præferri, saltem componi queat: unde notis diligentius, itaque laboriosæ conquisitis, illustrandus visus est; neque vero mediocriter illustrari egebat, ut opes quas exiguitate sua velut involutas celabat explicare cogere. Reiectus est porro in appendicem, eadem de causa atque Anastasii epistola, cui subjungitur in manuscriptis codicibus, quantumvis secundum ab ipso teneat locum; nam parum habet Pelagianæ historiæ, multum alienæ, scilicet Origenianæ. Illis enim temporibus, quod in notis demonstrandum est, ferebant, eo præsertim loci quo libellus scriptus est, quæstiones ortæ ex libris Origenis *Ἰστορῶν*, quos recens in Latinum sermonem Rufinus Aquileiensis presbyter transtulerat. Verum ista patebunt ex notis, in quibus populares quædam opiniones convellendæ sunt, et nonnulla Origeniana ipsis etiam eruditissimis non satis nota prælabuntur.

Propter venerationem sanctorum locorum, * Hierosolymam et Bethleem venimus, et intelleximus

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

* Hinc constat ubi sit editus ille Fidei libellus, scilicet Hierosolymis aut Bethleemi, quo confluebat infinita vis sive presbyterorum, sive monachorum, partim propter sanctitatem utriusque loci, partim ob Hieronymi famam, et nobilitatem seminarum charitatem, suis opibus servos Dei alentium.

De tempore difficultior quæstio, hinc tamen duenda conjectura. Editus est procul dubio ante damnatum Nestorium, alioquin tertio anathematismo, non Samosatani tantum, Photinique, sed etiam Nestorii facta fuisset mentio: editus quoque priusquam damnaretur Pelagius, nam quomodo alias tam

parce anathematismo secundo de gratiæ divinæ adiutorio dictum fuisset? Potest ergo videri ad tempora Anastasii pertinere, quibus Origenianæ quæstiones, magna animorum contentione, præsertim in Oriente, agitabantur, et Pelagianæ quasi concipiebantur.

Immo vix non opinor rejici debere ad pontificatum usque Siricii, quando in Oriente turbatum est, dissidentibus mutuo duobus magnis viris, S. Epiphano et Joanne Hierosolymitano, illo oppugnante, isto defendente Origenem. Ad tantos enim episcopos accessere, cum plurima turba, eximii duo presby-

plurimos fratres in nobis scandalizari, eo quod au- A
dierint nos multa hæretica et quæ contra fidem Ec-
clesiæ veniunt profiteri.

Itaque, Deo præsentè, testamur præ infra scripta
sunt nos ex parte sensisse per errorem, et a præsentè
tempore condemnare; alia autem, in quibus falso

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

teri, Hieronymus qui Epiphanium, et Rufinus qui
Joannem sequeretur. Hieronymo monachorum chori
ita adhærebant, ut non communicarent Joanni
(*Vide apud Hieronym. epist. 61, quæ est cont. errores
Joannis*); presbyteris autem in partes divisus, schi-
sma miserabiliter Ecclesiam Hierosolymitanam la-
cerabat. Non improbabilius igitur dici potest editus
circa ann. 393.

Auctorem esse Rufinum quemdam titulus indi-
cat; demonstrat Latinum hominem dictionis for-
ma; series et ordo codicis manuscripti appellare
videtur presbyterum Aquileiensem; posset alicui
venire in mentem presbyter Palæstinæ provinciæ,
cujus libellum Fidei edidit P. Sirmondus; posset
et alteri Rufinus presbyter, quem legimus ab Hiero-
nymo missum e locis sanctis Mediolanum ann. 400.
Occurrunt enim animo, inter legenda temporum
istorum monumenta, tres hoc nomine presbyteri,
sive qui Hierosolymis, sive qui in vicinis Ecclesiis
versati sint, et ita occurrunt curioso animo, ut de
nullo non possit oriri suspicio; nam prout emerge-
bant quotidie hæreses, præsertim in Oriente et
Hierosolymis, propter confluentium hominum mul-
titudinem; ita suam quisque debebat probare fidem
apud eos quorum communionem expetebat, siquid-
em multi pietatis specie tegebant hæresin.

Pro Rufino Aquileiensi facit in primis auctoritas
Mercatoris, aut potius utriusque codicis, in quo sunt
Opera Mercatoris; in ambobus enim anathemati-
sami inter epistolam Anastasii et subnotationes in
verba Juliani ita interponuntur, ut cum manifesta
sit mentio in priorè loco Aquileiensis Rufini, in
posteriore Rufini illius qui docuit Cælestium, qui-
que vulgo creditur, etiam ab eruditissimis quibus-
cumque, esse Aquileiensis, non alius anathemati-
sami titulus datus sit quam iste: *Incipit Fidei
ejusdem Rufini, cujus nempe sit mentio in utroque
Opere*. Facit deinde quod Aquileiensis plurimum
Origeni, Pelagianis non parum faverit, teste Hiero-
nymo (*Epist. ad Ctesiph.*); sit vero tatus fere hic
libellus de questionibus, tum ab Origene, tum a
Pelagio motis. Facit denique quod quæ hic damnan-
tur, eadem fere objecta sibi Rufinus Aquileiensis,
cum in Apologia ad Anastasium papam, tum maxi-
me in duabus adversus Hieronymum Invectivis,
diuat.

Verum sunt in contrarium vehementia sane ar-
gumenta, eaque non pauca; nam si hanc palinodiam
aliquando recantasset Aquileiensis, qui potuit fac-
tiam Hieronymum latere, primis præsertim illis tempo-
ribus, quibus arcta erat inter utrumque necessitas
animique concordia? Qui potuit non exprobari,
maxime ab homine iracundiore, et leviora non si-
lente, postquam amicitia soluta est? Quid quod
ultimus anathematismus perstringit eos qui dicunt
animas prius exstulisse quam venerint in corpora,
et non, secundum priini hominis exemplum, eas a
Deo quotidie fieri; Rufinus tamen (*In Apologia ad
Anastasium papam*) constitetur jam senex, adhuc se
ignorare, Deoque relinquere scire: *Quid sit in vero
super tribus quæ tunc invaluerant de origine anima-
rum opinionibus, quarum una erat quod, FORMATIS IN
UTRO CORPORA, DEUS QUOTIDIE FACIAT ANIMAS ET
INFUNDAT.*

Adde quod Rufinus ille Syrus cujus meminit
Mercator in præfatione Subnotationum, longe di-
versus sit ab Aquileiensi, qui de peccato originali
non male sensit, ut adversus popularem credulita-
tem indubitatis argumentis confectum est.

Nonne valet id quod aërtur ex Apologia et In-
vectivis. Coactus enim est Aquileiensis objectum

sibi crimen consensionis cum Origene in dogmati-
bus, ubique passim. et apud judicem Anastasium,
et adhuc accusantem Hieronymum, diluere.

Argumentum porro quod ab auctoritate Merca-
toris sumebatur, cum nitatur partim hæc voce, *ejus-
dem*, partim collocacone libelli post litteras Ana-
stasii, etc., nihil admodum efficit. Quis enim
epistolam Anastasii ibi collocatam a Mercatore pro-
bet, ubi est in codice manuscripto? quis non videat
id factum ab imperito librario, qui cum unum Ori-
genistam Rufinum nosset, huic omnia Rufinorum,
propter communitatem nominis, tribuerit?

Opinor igitur, neque incredibiliter, auctorem hu-
jus libelli esse Rufinum illum tertium (si tamen tertius
a secundo differt) quem presbyterum Hieronymus
Mediolanum Romanque misit, utique ad Venerium
et Anastasium adversus Origenistas sollicitandum,
ut ostendimus in notis ad præfationem Subnotatio-
num. Opinandi ratio est, quod præter nomen con-
venientiam tempus, locus, patria, aliæque ejusmodi
adjuncta. Missus est enim ex Bethleemítico secessu,
Anastasii temporibus, vir Latinus, qui cum Occi-
dentalibus negotium magni momenti gereret, id est,
rem strenue ageret contra Origenistas, quorum
errores et eo sciret penitus, quo iisdem fuerat in-
fectus, et hæreticos tanto ardentius insequeretur,
quanto se sciret, professo palam odio, a suspicione
pristinæ societatis certius absolvendum (*Vide quæ
animadvertimus ad præf. Subn.*).

Tota hæc condemnatio duodecim anathemati-
sami continetur, circa quos, si modo universim
spectentur, tria puto diligentius observanda. Pri-
mum, omnes intorqueri in doctrinam quæ, licet
Hieronymianæ sit contraria, non tamen pariter ab
omnibus aliis Patribus proscripita est. Neque enim
duodecim anathematismus adversus eos qui dicunt
animas prius fuisse quam nate sunt, et non cum cor-
pore a Deo quotidie fieri, admisus fuisset ab Augu-
stino, quæstionem hæc velut incertam adhuc sua
ætate definire numquam auso. Unde oportet confes-
sionem istam in nulla Ecclesia fuisse publicam; sed
privatam potius, et alicujus, sive clericorum cœtus,
sive monasterii propriam. Oportet item anathematis
nomen non ea notione acceptum fuisse qui vulgo
solet, pro execratione canonica, sed generali alia,
pro condemnatione alicujus dicti. Sic cum Diospou
juberetur dicta quædam per adulationem reprobare
Pelagius, *Synodus dixit: Quoniam negas te talia
scripsisse, anathematiza illos qui sic tenent. Pelagius
respondit: Anathematizo quasi stultos, non quasi hæ-
reticos, siquidem non est dogma. Deinde judicaverunt
episcopi dicentes: Nunc quoniam anathematizavit Pe-
lagius insertum stultiloquium, etc. (Lib. de Gest. Pa-
læst. cap. 6).*

Secundum, in omnibus Origenem peti, ortasque
ex ipsius fonte hæreses Samosæteni, Arii, Apollina-
ris et Photini, immo nullam damnari, quam non
Hieronymus Origeni aliquando objecerit. Ex quo nec
temere quisquam nec imprudenter crediderit aucto-
rem anathematismorum fuisse discipulum Hierony-
mi, et eo tempore scripsisse quo nondum deferbuis-
set acrior inter Hieronymum et Joannem Hieroso-
lymitanum contentio, id est, ante ann. 393; immo
et edidisse professionem hanc, in ipsomet Hierony-
mi monasterio, apud sanctam Bethleem, qua se pur-
garet ab hæresis suspicione, dignumque probaret
qui admitteretur in catholicum cœtum.

Postremum, ea tempestate plures factas fuisse a
variis hominibus professiones, isti non absint, sin-
gulis quoad definitionem, cum alii faverent Origeni,
alii pugnarent, saltem quoad quæstiones de

infamamur, nec dixisse, nec dicere, et e contrario a quæ in aliis suspicamur, posuisse atque damnasse.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quibus suam quisque sententiam dicebat. Sic Apologiam Rufinus Aquilelensis, sic libellum Fidei Rufinus Palæstinus, sic expositiones symboli Patres utroque meliores, sic anathematismos suos adversus Apollinaristas Nazianzenus composuit.

Jam vero si singuli per se anathematismi considerentur, videbitur præcui dubio nonnullum operæ pretium ad unumquemque pro notis afferre aliquid, tum ex Origene ipso, tum ex aliis confessionibus, aut etiam ex scriptis Hieronymi, aliorumque adversus Origenistas, quoniam probetur Origenem omnibus hisce fulminibus peti.

Pertinet totus anathematismus ad pœnam quam Deus irrogaturus est, non diabolo tantum, dæmonibusque et impiis, quæ prima pars; sed etiam Christianis qui rectam fidem sequuntur, sed peccatores sunt, quæ secunda. Illorum pœnæ perpetuæ dicuntur, quod omnino catholicum est; istorum temporale, quod, etsi magnis olim viris placitum est, ab aliis tamen erroris damnatur.

Contra priorem partem, quæ pertinet ad dæmones et impios, Origenes ita constanter et ubique docuit, ut nemo ipsi non tribuerit veluti propriam hæresim dogmati catholico contrariam; immo omnes tradiderunt eam contineri opere cui nomen est *Ἐπιτ' Ἀρχῶν*. Hieronymus (*Epist. 124*) Avitum monens de cavendis erroribus inter libros hosce legendos: Sic permiscet, inquit, omnia, ut de archangelo possit diabolus fieri, et rursus diabolus in angelum revertatur. Et paulo post: Ipsos dæmones ait, ac rectores tenebrarum in aliquo mundo vel mundis, si voluerint, ad meliora converti, fieri homines, et sic ad antiquum redire principium, ita dumtaxat ut per supplicia atque tormenta, quæ vel multo vel brevi tempore sustinuerint, in hominum eruditi corporibus, rursus veniant ad angelorum fastigia.

Rufinus Aquilelensis, non tantum multa ex libris *Ἐπιτ' Ἀρχῶν* expanxit, et ista in primis, sed etiam, ut suspicionem consensionis cum Origene a se amoveret: Si quis, ait (*In Apolog. ad Anast.*), diabolum negat æternis ignibus mancipandum, partem cum ipso æterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit.

Posteriorem partem, quæ spectat Christianos, Hieronymus tradidit, cum refelleret 72 titulum Pelagii asserentis, in die iudicii iniquis et peccatoribus non parcendum, sed æternis eos ignibus exurendos. Linguam enim disputationem, quæ respondet Scripturæ lucis a Pelagio allatis, concludit tandem his verbis (*Dialog. 1 advers. Pelag.*): Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, et diabolo tribuit pœnitentiam; quid ad nos, qui et diabolum, et satellites ejus, omnesque impios et prævaricatores dicimus perire perpetuo, et Christianos, si in peccato prævalenti fuerint, salvandos esse post pœnas?

Marianus Victorinus trahere nititur dictum Hieronymi ad ignem quem Ecclesia purgatorium vocat, qui nimirum, vel leviores macule a justis contractæ excoquantur, vel pœnæ pro gravioribus criminibus per justificationem remissis pendantur. Verum apertam vim facit reluctanti: Hieronymus quippe peccatores de quibus loquitur a solis illis impiis discernit quos delinit, qui notitiam Dei non habent, velut gentiles, vel ab ea defecerunt, velut hæretici. Sed ut hæc obscuritatis aliquid habeant, ista certe non habent: Sicut diaboli, et omnium negatarum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo, Non est Deus (*P. ul. xiii, 1*), credimus æterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, et tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda, atque purganda sunt, moderatam arbitramur et mixtam clementiam sententiam iudicis.

Quibus verbis Sixti Senensis et Francisci Suarii benigniores quam veriores exceptiones videntur ageludi. Moderatio enim sententiæ æternis tormentis

1. ^a Qui dicunt diabolo, et dæmonibus, et impiis, hoc est, gentilibus, Judæis, Samaritanis, omnibus-

opponitur, et impiorum Christianorum nomine intelligi non possunt si quorum remissa sunt per justificationem peccata, cum justificatione homines impii esse desinant. Adde quod historia questionum illius temporis omnem abrogat fidem sententiæ duorum istorum doctorum.

Quid quod Augustinus, mea quidem sententia, intendebat in Hieronymum, cum scriberet (*In Enchirid. cap. 67*): *Creduntur a quibusdam etiam ii qui nomen Christi non relinquunt, et ejus lavacro in Ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo schismate vel hæresi prædicantur, in quavislibet scelere vivant, quæ nec diluant pœnitendo, nec elemosynis redimant, sed in eis usque ad hujus vitæ ultimum diem pertinacissime perseverent, salvi futuri per ignem, licet pro magnitudine facinorum flagitiorumque, non tamen æterno igne puniri. Sed qui hoc credunt, et tamen catholici sunt, humana quadam benevolentia mihi falli videntur: nam Scriptura divina aliud consulto respondet. Librum autem de hac questione scripsi, cujus titulus est, de Fide et Operibus, etc.* Scripsit enim de tribus questionibus librum: Cum accepisset missa, ut ait (*Lib. II. Retract. cap. 58*), a quibusdam fratribus, laicis quidem, sed divinarum eloquiorum studiosis, scripta nonnulla, quæ ita distinguere a bonis operibus fidem, ut sine hac non posse, sine illis posse perveniri suaderetur ad vitam æternam.

Quas autem tres questiones tractandas suscepit, in illi libri exponit: Quibusdam ridetur indiscrete omnes admittendos esse ad lavacrum regenerationis, quæ est in Christo Jesu Domino nostro, etiam si malam turpenique vitam facinoribus et flagitiis evidentissimis nunquam mutare voluerint, atque in ea se perseveraturos, aperta etiam confessione declaraverint. Verbi gratia, si quisque meretrici adheret, non ei prius præcipiatur ut ab ea discedat, et tunc veniat ad baptismum; sed etiam cum ea manens mansurusque confidens, admittatur et baptizetur, nec impediatur feri membrum Christi, etiam si membrum meretricis esse præterierit; sed postea doceatur quam ait hoc malum, jamque baptizatus de mutandis in melius moribus instruat. Perversum enim putant atque præposterum, prius docere quemadmodum debeat vivere Christianus, et deinde baptizari; sed censent præcedere debere baptismi sacramentum, ut deinde sequatur vitæ morumque doctrina, quam si tenere et custodire voluerit; utiliter fecerit. Si autem noluerit, et retenta fide Christiana, sine qua in æternum periret, in quolibet scelere immunditatisque permanserit, salvum eum futurum, tamquam per ignem, velut qui ædificaverit super fundamentum quod est Christus, non aurum, argentum, lapides pretiosos, sed ligna, fenum, stipulam, id est, non justos castosque mores, sed iniquos et impudicos (*I Cor. iii, 12*).

Jam vero laicos illos, a quibus scripta Augustinus accepit, non alios ego cogitandos puto, quam Hieronymi studiosos, id est, vel Marcellinum tribunum, vel nobiles Roma in Palæstinam profugos, qui sæpe Augustinum consulerunt de questionibus ecclesiasticis. Neque etiam reor a laicis missa fuisse alia scripta quæ Hieronymus, sive in Isaiam scripsit, sive in Epistolas Pauli, ubi duas de tribus questionibus aperte tractavit, tertiamque indicasse videri potuit, sed ita ut abiret in eam sententiam quam Augustinus, tacto quidem nomine præ reverentia tanti viri, validis tamen argumentis arguere conatus est.

Immo cum iterum Hieronymus de questione tertiam prolixius egisset, rursus quoque Augustinus præ fide catholica scribere compulsus est (*Dialog. 1, et partim in Enchirid., partim in lib. xxi de Civit. Dei cap. 17 et sequentibus*); sed id præstitit post obitum Hieronymi, cujus et offensivam verebatur, et doctrinam sanctitatemque suspiciebat.

quæ hæreticis (exceptis Christianis qui rectam fidem sequuntur, et peccatores sunt) aliquando parcendum, et pœnas eorum non esse perpetuas, anathema sint.

A 2. Qui dicunt quemvis sanctum virum, et prophetalem, et apostolicum, sine Dei auxilio posse esse perfectum, anathema sint.

3. ^b Qui dicunt, Christum Filium Dei Deum Ver-

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

Ex his autem manifeste constat quo sensu locutus sit de quæstione vulgo proposita Hieronymus, eo nempe quo disputari solebat a catholicis. Constat etiam non posse eum probabilius dici sensu catholico locutum de purgatorio igne, quam ipsummet Origenem, cujus vestigiis apprime insisit; humanitus ergo aliquid, quod fateri necesse est, hæc in parte scripsit maximo Ecclesiæ doctore, propter sententias quasdam præjudicatas, ex pristina veteris magistri lectione.

Origenes autem nomine purgatorii ignis non id significabat quod Ecclesia nunc solet; sed ipsa inferorum supplicia, quibus sua tandem aliquando crimina rei Christiani purgantur: quasi fides flammis posset in charitatem incendi. Id autem annotasse non leve est operæ pretium, ad intelligenda Patrum dicta, si qui adversus ignem purgatorium sentire viderentur. Neque enim hunc negant, quem Ecclesia constituit, sed quem alii commenti sunt post Origenem.

Sunt qui credant potuisse Hieronymum id doctrinæ accipere etiam a Gregorio Nazianzeno, quo magistro gloriabatur (*Orat.* 39): ille enim cum recenseret varia baptismorum genera, meminit ultimo loco baptismi ignis, qui *postremum omnium crassam materiam depuratus sit quasi fenum, vitique omnis levitatem absumpturus.*

Verum hæc verba de purgatorio igne, qualem Ecclesia novit, interpretari nihil vetaret, nisi interpretis Nicetas alio sensum doctoris traheret. Sic enim facit Gregorium Novati sectatoribus loquentem: *Si vos non fecimus, pro vobis, utpote incurabili morbo correptis, lacrymas effundemus: igni enim sempiterno baptizabimini, qui terrenam et crassam materiam tamquam fenum comedit, ut Isaia verbis utar; hoc est, crassis et obscenis corporis voluptatibus servientes, atque homines peccato leves et aridos ita excruciat, ut tamen non absumat, etc.*

Sunt etiam qui Gregorium Nyssenum (*Orat. Catechet.*) ejusdem doctrinæ nomine suspectum velint, quod eruditi viderint. Photius certe de Theodoro Mopuesteno ita scribit (*Cod.* 21): *Τὴν Νεστορίου ἀρσεν, καὶ μάλιστα ἐν τῷ τρίτῳ λόγῳ, ἐπικρατῶντων προσηγορίαι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκροτάτων ἀποκατάστασιν παρατίθηται: Nestorii hæresim, maxime in tertio libro, confirmans ante prædicat; sed et peccatorum restitutionem monstrifice mentitur.*

Neque vero mirum his et aliis antiquissimis Patribus ita visum fuisse: nam non tantum humana quodam, ut ait Augustinus (*Lib. de Fide et Operibus, et lib. 1 de Civit. cap. 17*), benevolentia falsi sunt; sed etiam præjudicata opinione qua crederent Deum summe bonum Christique amantem perdere non posse homines qui Christum vera fide induissent. Unde Ambrosius (*In Psal. cxviii, octon.* 20), cum Christiano docuisset esse fidelium caput, membraque capiti fide coaptari: *Hoc caput, inquit, humani servate serpentes, hoc custodite, vita integra, salus tuta est; nemo enim perire potest, nisi non sublati est Christus. Ubi fides est, et initium et finem habemus. Ubi perfidia, neque initium, nec finis est.*

Hieronymo adhaesit, præter Rufinum hunc Syrum, Paulus Orosius, illud ipsum Pelagii arguens quod Hieronymus (*Apolog. cap. 15*), omnes nimirum peccatores simul cum impiis in æternum esse damnandos. Adhaesit Mercator (*Communio. cap. 4*), quemadmodum ostendimus suo loco; immo et Johannes Damascenus, saltem ex parte; Oratione pro fidelibus defunctis, si tamen supposititia non est.

Quomodo vero tantorum virorum error refutari

debeat, demonstrat Augustinus (*Lib. de Fide et Operibus*). Quomodo hæreticis nostrorum temporum non faveat, diximus in notis ad locum Mercatoris. Quomodo tandem, non stulta exprobrandi Patribus libidine, sed sincero veritatis studio in hanc inquisitionem incubuerimus, judicabit ex se facile qui satis intellexerit oppugnandum esse genium nostri sæculi, quo quisque Patrem quem colit affectu sæpe magis quam ratione statuit velut certam veri regulam.

^a Observandum nomine *prophetalis et apostolici viri* indicari perfectum et sanctum; sive qui ante Christum vixerit, ut propheta; sive qui post ipsius adventum, ut apostoli: illi enim utriusque generis viri sanctitatis perfectissimi existerunt.

^B Observandum pariter jam inde a tempore conscriptionis hujus fidei, id est, ante ann. 400 motam fuisse in Oriente quæstionem de ἀναμάρτια, id est, de viribus liberi arbitrii, quibus homo potest esse sine peccato, si velit. Eam ob rem Hieronymus ann. 415 Pelagianam hæresim reviviscere dicebat (*Præf. in lib. iv Comment. in Jeremiam*), tunc cum scriberet, ut quæ nimirum diu ante vixisset, sed extincta videri posset atque insepulta. Eadem de causa Photius (*Cod.* 54) hæresim hanc in Oriente natam, et inde in Occidentem profuisse, scriptum reliquit.

Porro non sine animadversione prætereundum est id quod dicitur a Rufino, *sine auxilio Dei posse, etc.*, esse illud ipsum, quod dicebat Pelagius, *hominem posse, si velit, ut sæpe indicavimus.*

^C Origenes huic anathematismo occasionem dedit (*Lib. iii Περὶ Ἀρχῶν, c. 4 et 6*), cum potestatem liberi arbitrii in utraque partem extolleret eo usque ut ad perfectionem virtutis, alio negaret indigere auxilio quam legis et doctrinæ: unde Hieronymus (*In epist. ad Ctesiphontem*) Origenem recenset inter Pelagii magistros *περὶ τῆς ἀναμάρτιας καὶ ἀπεθίας*, non annuaturus utique, si auxilio voluntatis divinæ, seu diffusionis charitatis a Spiritu sancto, omnis esse dixisset ad imbecillitatem habendam. Quamquam expressius quiddam asserendum sit, ubi de anima Christi proficiente suis meritis in vocabulum Dei, sententia Origenis exponetur.

^b Utraque parte anathematismo Origenem petit, licet singulæ damnent singulas Apollinaris et Sannaseni hæreses inter se contrarias. Cum enim altera per excessum, ut ita loquar, altera per defectum, in veritatem Incarnationis Dominicæ peccaret, illa Verbi divini conversionem in hominem delirans, ista renuens substantivam naturarum unionem, utraque ab Origene orta videri potuit; adeo perplexæ, aut inconstanter potius, de tanto mysterio locutus est. Sentiebat procul dubio cum Apollinari, cum diceret (*Lib. ii Περὶ Ἀρχῶν, cap. 6*): *Mentem in Verbum ante creationem mundi conversam fuisse, et in plenitudine temporum caelo lapsam, pro anima in Christo existisse, immo in hominem commutatam esse.* Errabat cum Photino asserens (*Ibid.*) *animam Christi (quo nomine intelligebat hominem, quem designabat more Platonis, animam utentem corpore) meritum virtutis et operum deificatam.* Cum catholicis loquebatur, si tamen una vocula molliatur, cum hæc verba funderet (*Proœm. lib. Περὶ Ἀρχῶν*): *Jesus Christus, qui venit, ante omnem creaturam natus ex Patre est, qui cum in omnium conditione Patri ministrasset (per ipsum enim omnia facta sunt [Joan. 1, 3]) novissimis temporibus se ipsum exinaniens, homo factus est, incarnatus est, cum Deus esset, et homo mansit, quod Deus erit, corpus assumpsit nostro simile, etc.*

Ex hoc atem anathematismo intellige Eutychianam hæresim atque Nestorianam ab aliis ortam, ab

bum in hominem esse mutatum, ita ut Deus Verbum esse desiderit; aut hominem purum natum ex Maria, secundum Paulum Samosatenum et Photinum, et merito atque virtutibus in Dei vocabulum profecisse, anathema sint.

4. ^a Qui dicunt illud, quod scriptum est, *De die autem et hora nesciunt, neque angeli, neque Filius*

(*Matth. xxiv, 36; Marc. xiii, 35*), juxta blasphemiam Ariatorum, et non propter dispensationem carnis assumptæ, verum esse, anathema sint.

5. ^b Qui dicunt Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, hoc est, sanctam Trinitatem, diversæ esse inter se substantiæ, et non unius potestatis atque naturæ, anathema sint.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

aliis nomen accepisse: hoc enim in libello, ante Nestorium atque Eutychem natos, edito, utraque damnatur. Unde audiendi non sunt, mea quidem sententia, qui libello Fidei, quem Pelagius fecit, addita suspicantur hæc verba: *Illorum quoque similiter execramur blasphemiam, qui novo sensu asserere conantur, a tempore susceptæ carnis, omnia quæ erant deitatis in hominem demigrasse; et rursus quæ erant humanitatis, in Deum esse transfusa: ut, quod nulla unquam hæresis dicere ausa est, videatur hac confusione utraque exinanita substantia, deitatis scilicet et humanitatis, et a proprio statu utraque esse mutata.* Nemo enim veterum, ante natum Eutychem, non meminit erroris illius, quoniam incarnatio diceretur, auctore Apollinari, aut potius ex sententia quorundam Apollinaristarum, Verbi divini mutatio quædam in carnem, et carnis vicissim in deitatem conversio.

Intellige pariter quomodo et Origenes, et Samosatenus, et Photinus, et alii qui Christum asseruerunt merito atque virtutibus in Dei vocabulum profecisse, Nestorio præverint, licet alia via, ad negandum, sanctam Virginem esse Θεοτόκον; quod enim ex ea natum est, Deus utique non fuit, cum nasceretur, si merito profecit in hoc vocabulum. Quamquam Origenes dispar videri potest atque aliorum causa: nam æterna quædam, vel saltem tempore superiora merita comminiscitur, quibus mens, priusquam veniret in corpus, digna evaserit quæ Verbo divino conjungeretur.

^a Etsi nemo, quod sciam, crimini vertit Origeni quod ignorantiam supremæ diei tribuerit Christo, vix tamen dubito quin a Rufino hic in ipsum anathematismus prolatus sit, licet immerito, et per suspiciosam, si fas ita dicere, calumniam: nam cum prima parte adversus Arianos pugnet, inscitiam ejusmodi affingentes ipsimet etiam Verbo divino; in secunda eos damnat qui parem inscitiam humanæ menti Verbo conjunctæ abjudicant, quod fecit Origenes (*Lib. II ἐπι Ἀρχῶν, cap. 6*), mentem commentus, cum in cælo versaretur ante conditionem mundi, perfecte conversam in Verbum, omniaque mysteria complexam; tempore vero lapsam in corpus, cui fuit pro anima; sed tamen ita lapsam ut, non periude ac aliæ, labendo remitteret quidquam de pristina perfectione; sive cognitionis, per inumbrationem; sive voluntatis, per refrigerantiam.

Duæ sunt igitur anathematismi partes: una Christum spectat, quatenus Verbum est; altera eundem, quatenus homo. Prima Verbo asserit notam judicii diem, quod Ariani negabant; secunda fatetur homini ignotam, qua de re non fuit una olim Patrum opinio.

Cum enim omnes Arianis communiter pugnant, aliqui tamen contenderunt Christum, ut homo est, diem supremum vere nescivisse; ideoque distinctione usi dicere solebant, Nescitiam θεῶς diem judicii scivisse, non scivisse σαρκῶς; sic enim videbantur sibi hinc quidem Arianis contradicere, quod fides jubebat; inde vero sententiæ evangelicæ sensum retinere, quem cuique obvium aiebat.

In ea opinione versati sunt nonnulli Patrum, etiam magui in Ecclesia nominis, Eustathius Antiochenus apud Facundum Herminianensem (*Lib. VI advers. Arianos*), Athanasius (*Lib. XI cap. 1*), Basiliius (*Orat. 4 cont. Arian. et in lib. ad Serap. sub fin.*), Gregorius Noziuzenus (*Epist. 391 ad Amphilocho.*), Cyrillus Alexandrinus (*Orat. 36*), et Theodoretus (*Ad anath.*

4). Hilarius (*Lib. IX de Trin.*), Ambrosius (*Lib. II de Fide cap. 4*), Fulgentius (*Lib. I ad Trasymond. cap. 7*), et cæteri non pauci.

Constans est nihilominus hodiernæ theologiæ sententia, Christum, etiam qua homo est, non ignorasse supremum judicii diem, cum viveret inter mortales: dictumque illud, quod ne Filius quidem hoc tempus sciret, intelligi debere, non simpliciter de quacumque scientia; sed restricte de ea sola ad quam communicandam missus est, juxta illud Christi: *Quia ego ex me ipso non sum locutus, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam; et quid loquar, etc. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi Pater, hæc loquor.* (*Joann. XII, 49*).

^b Non Arianos tantum et Macedonianos ferit anathematismus, sed primum utriusque erroris parentem Origenem, quem in libris ἐπι Ἀρχῶν absurda prorsus et impia de Trinitate sensisse Epiphanius in primis, Hieronymusque tradiderunt. Consulendus ille hæresi 64 et in epistola ad Joannem Hierosolymitanum; iste vero, cum Avito mitteret versos a se ἐπι Ἀρχῶν libros, ipsum monuit ut, inter legendum, meminerit sibi inter scorpiones et colubros incedendum, quippe cum sint in eis detestanda plurima, ut est illud statim in primo volumine (*Epist. 124*): *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum; Deum Patrem per naturam invisibilem, etiam a Filio non videri; Filium, qui sit imago invisibilis Patris, comparatum Patri, non esse veritatem; apud nos autem qui Dei omnipotentis non possumus recipere veritatem, imaginariam veritatem videri, ut majestas ac magnitudo majoris quodammodo circumscripta sentiatur in Filio.* Et postea: *Duarum statuarum, majoris et parvulæ, unius quæ mundum impleat et magnitudine sua quodammodo invisibilis sit, et alterius quæ sub oculis cadat, ponit exemplum, priori Patrem, posteriori Filium comparans. Deum Patrem omnipotentem appellat bonum et perfectæ bonitatis; Filium non esse bonum, sed auram quædam et imaginem bonitatis, ut non dicatur absolute bonus, sed cum additamento, Pastor bonus, etc. Tertium dignitate et honore, post Patrem, et Filium, asserit Spiritum sanctum; de quo cum ignorare se dicat utrum factus sit an infectus, in posterioribus quid de eo sentiret, expressit, nihil absque solo Deo Patre infectum esse confirmans; Filium quoque minorem Patre, eo quod secundum ab illo sit, et Spiritum sanctum inferiorem Filio, in sanctis quibusque versari, atque hoc ordine majorem Patris fortitudinem esse quam Filii et Spiritus sancti; et rursus majorem Filii fortitudinem esse quam Spiritus sancti; et consequenter ipsius sancti Spiritus majorem esse virtutem cæteris quæ sancta dicuntur.*

Quæ autem Hieronymus tunc Origeni objecit, quæque postea Justinianus, alique ejusmodi multa, frustra quæras in libris quos habemus, si quidem a Rufino interpolati sunt, et ab hæresibus contra Nicænam fidem repurgati. Utinam pervenisset ad nostra tempora vel textus ipse Græcus Origenis, vel saltem Hieronymi Latina versio, quam Avito misit!

Rufinus certe Aquileiensis Origeni contraria professus est. *De Trinitate*, inquit (*In Apolog. ad Anast.*), ita credimus, quod unius naturæ sit, unius Deitatis, unius ejusdemque virtutis ac substantiæ, etc.

Eadem fusiori sermone prosequitur Rufinus Palæstinus (*In libello Fidei*), immo et alii ejusdem pene ætatis hæretici, ut nimirum confessione ὁμοουσίου,

6. ^a Qui dicunt, quolibet modo, et quolibet sensu, A
Filium Patrem non videre, anathema sint.

7. ^b Qui dicunt animas nostras ex angelorum fastigio in hæc corpora corruisse, propter quædam

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

quæ tunc temporis erat quasi tessera catholice fidei, simplicioribus illuderent, ac imprudentes in suos errores allicerent.

^a Nemo defensorum Origenis contradicit catholicis accusantibus libros *πρὸς Ἀρχῶν* dogmatis hic damnati. Unde Epiphanius (*Epist.* 51, apud Hieron.): *Quis catholicorum possit æquo animo sustinere? Quis eorum qui fidem suam bonis operibus exornant, ut audiant Origenis doctrinam atque consilium, et credant præclaræ illius prædicationi, NON POTESSE FILIUM VIDERE PATREM, NEQUE SPIRITUS SANCTUS VIDERE FILIUM? Hæc in libris *Πρὸς Ἀρχῶν* scribuntur. His verbis legimus, et ita locutus est Origenes.* Sicut enim incongruum est dicere quod possit Filius videre Patrem, sic inconsequens est opinari quod Spiritus sanctus possit videre Filium.

Miris plane modis tergiversati sunt Origenistæ, cum jam non pro magistro urgerentur, sed pro se dicere, *An Patrem videret Filius, Filium Spiritus sancti.* Unde Hieronymus (*Epist.* 51), oratione ad Joannem Hierosolymitanum conversa: *Objicitur tibi quod magister tuus, quem catholicum vocas, quem defendis obviare, dixerit: « Filius non videt Patrem, et Filius non videt Spiritus sanctus. » Et tu mihi dicis, « Invisibilis Pater, invisibilis Filius, invisibilis Spiritus sanctus; » quasi non et angeli secundum naturam suam oculis nostris invisibiles sint? Et paulo post: Quæritur « an Patrem videat Filius; » et tu dicis: « Invisibilis est Pater. » Deliberatur « an Filium videat Spiritus sanctus; » et tu respondes: « Invisibilis est Filius. » Versatur in causa « an se invicem Trinitas videat, » humanæ aures tantam blasphemiam ferre non sustinent; et tu dicis: « Invisibilis Trinitas. » In laudes cætera evagaris, peroras in his quæ nullus inquirat: audientem aliorum trahis, ut quod quærimus non loquaris.*

Rufinus Aquileienseis invenit aliud hujusmodi *πρὸς Ἀρχῶν*: contendit videndi verbum ab Origene usurpatum pro sensu visus (*Invect.* 1 cont. Hieronymus), siquidem adversus Anthropomorphitas et Valentinianos disputaret Deum incorporantes. Verum, nemo, qui Origenem ipsum consulerit, non continuo cavillationem hanc, veluti vanam, immo ridiculam, despexit.

^b Epiphanius (*In epist. ad Joan. Hierosol. apud Hieronymum*): *Illud quoque quis Origenem dicentem in libris *Πρὸς Ἀρχῶν* patitur, quod animæ angeli fuerint in cælis, et postquam peccaverint in supernis, dejectas esse in istum mundum, et quasi in tumulos et sepulchra in corpora ista relegatas, pœnas antiquorum luere peccatorum, et corpora credentium, non templa Christi esse, sed carceres damnatorum? Et postea: Quamquam istiusmodi nugæ et deliramenta solet ille Scripturarum interpretatione perversa, et aliud significante quam quod verum est, affirmare dicens: Præquam a militia humiliarer, ego deliqui (*Psal.* cxviii, 67); et illud: Revertere, anima mea, in requiem tuam (*Psal.* cxiv, 7); nec non et aliud: Educ de carcere animam meam (*Psal.* cxli, 8). Et in alio loco: Confitebor Domino in regione viarum (*Psal.* cxiv, 9), etc.*

Illud ipsum copiosissime Hieronymus tractat (*Epist.* 51), et Joannis Epiphanius super ea quæstione respondentis strophis atque præstigiis, ut loquitur, detegit ac dissolvit. Verum, quia prolixior est oratio, omittenda hic videtur, et contractius quiddam aliunde afferendum. Hieronymus igitur inducit hæreticos ita disserentes (*Epist. ad Demetriad.*): *Si judicium suum Domini vera, justificata in semetipsis (*Psal.* xviii, 10), et nihil apud Deum infortunatum est; ipsa ratione compellimur ut credamus animas fuisse in cælestibus, et propter antiqua quædam peccata damnatas in corporibus humanis, et, ut ita loquar, expulatas; nosque in valle lacrymarum pœnas luere veterum peccatorum: unde et Propheta dicit:*

*Præquam humiliarer, ego deliqui (*Psal.* cxviii, 67), et, Educ de carcere animam meam (*Psal.* cxli, 8), etc. Hæc impia et scelerrata doctrina olim in Ægypto et Orientis partibus versabatur, et nunc quasi abscondite in foveis viperarum apud plerosque versatur, illarumque partium polluit puritatem, etc.*

Sed quia Hieronymus mentionem fecit justitiæ divinæ, cujus obtentu se clepere tentabat Origenes, non abs re fuerit aperire quomodo vir sanctus eam ob rem passus sit olim calumniam a Rufino Aquileiensi (*Invect.* 1 in Hieronymum), quasi exprobrasset alteri quod ipse peccasset. In commentariis enim Epistolæ ad Ephesios, post explicatam divinæ electionis rationem, quæ gratiæ dicitur, alteram, quam vocant justitiæ, expositurus sic ait: *Alius vero, qui Deum justum conatur ostendere, quod non ex præjudicio scientiæ suæ, sed ex merito electorum unumquemque eligat, dicit, ante visibiles creaturas fuisse alias invisibiles, in quibus et animas, quæ ob quasdam causas soli Deo notas dejectas sunt deorsum in vallem istam lacrymarum, etc.* Sed inepta Rufini abutenti patientia lectorum cavillatio per se satis refellitur, cum Hieronymus, non quid ipse sentiret, sed quid alius, exponat eo loco, quod ipse contestatus est non semel, causatus legem Commentariorum quæ tunc temporis obtinebat.

Si quis porro velit curiosius nosse quibus gradibus ex angelorum fastigio ad humana usque corpora præcipitentur animæ, si credimus Origini, legat lib. ii *πρὸς Ἀρχῶν* cap. 8, et epist. 61 Hieronymi, paulo ante medium.

Sed observa, lector, quæ in absurditates vir tantus quantus Origenes, Orientis, ut audiebat, magister et Ecclesiæ doctor, incidit, propter anticipatum illud judicium, quo et ipse quondam Augustinus in transversum actus est, ELECTIONEM DEI NON ESSE GRATIÆ, SED JUSTITIÆ. Ut enim discretionis causas, quas in Deum non putabat refundendas, ne *apud ipsum injusti aliquid foret*, ex parte hominum poneret, quos videbat in sortem nasci infinite dispariæ ac diversam; id totum ita disparibus singulorum meritis tribuit, ut in meliorem sortem eligerentur quorum potiora essent merita, in deteriorem quorum mala: perinde ac si, quod olim siebat Augustinus (*Lib.* ii ad Simplicianum), *nemo eligeretur præ alio, nisi jam distans.* Cum ergo aliunde intelligeret neminem, nisi absurde, dici posse dijudicari ex meritis consequentibus, antecedentia quædam invenienda ratus est.

Quare animas primum censuit antea existisse quam haberentur in corpora; deinde, cum antecessionis tempus definiri non posset, nisi temere, opinatus est tota saltim ætate mundi præcessisse, atque ita omnes simul conditas, et spirituales quendam ex animabus mundum sensibili priorem existisse: inter eas dicebat, ipsam quoque Christi animam fuisse, natura quidem aliis parem, sed virtutum studio longe præstantiorem, ut quæ tanto se effectu conjunxerit D Verbo divino, id est, sapientiæ omnium virtutum parenti, ut conjunctionis vinculum indissolubile evaserit, ipsaque proinde anima merito et virtute sua in Dei vocabulum profecerit.

Totum hoc meritum voluit ex solis liberi arbitrii viribus nasci, ne a Deo, qui communis omnium parens, quique ipsa per se bonitas atque justitia, aliquid discriminis inter æquales fieret. Quare singulas animas id potuisse sensit, quod anima Christi; nec proinde quidquam esse causæ cur ulla ipsi invideret bonum, quod in sua quælibet potestate positum haberet. Atque hæc videri potest fuisse postmodum horrenda Theodori Mopsuesteni blasphemia. *Non invideo Christo quod factus est Deus; quod enim ipse factus est, ego fieri possum, viribus meæ naturæ.* Fuit

antiqua peccata, et in isto mundo agere pœnitentiam, assumentes illa testimonia, *Priusquam humiliarer, ego peccavi* (Psal. cxviii, 67), et, *Educ de carcere animam meam* (Psal. cxli, 8), et cœtera his similia, anathema sint.

8. ^a Qui dicunt, Dominum et Salvatorem nostrum non in nostra venisse, sed diversæ sublimiorisque fuisse substantiæ, sive cœlestis, et non totum sum-

psisse quod de Maria est, vel animam hominis non habuisse, vel mentem absque peccato, anathema sint.

9. ^b Qui dicunt, post multa sæcula et tempora, quæ non possumus humana cogitatione comprehendere, restitutionem fieri omnium in antiquum statum, et universa ad sua redire principia, anathema sint.

10. ^c Qui dicunt, post resurrectionem non eadem

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

hæc certe Pelagianorum hæresis, si fas est credere Cassiano (Lib. I de Incarn. cap. 4), et epitaphii hæresis Nestorianæ scriptori (*Inter Opera tributa Prospere*), qui forte falluntur.

Jam vero cum Origenes animas tanto tempore sine corporibus existere, easque natura pares, solis meritis differre sentiret, exinde consequens putabat ut corpora cogitari deberent velut alienum quiddam ab hominibus, quod jam discrimen multiplex afferret, hebetaretque animarum vires, atque impediret motus: quamobrem hominem voluit Platonis more definiendum, *animam utentem corpore*: voluit quoque animam, cum prius tantum meas esset, nomen animæ tunc primum adipisci cum corpus indueret.

Sed quoniam mentis, quam contemplantur Origenes solutam a corporis indumento, et spiritualibus per se actionibus per longissima temporum intervalla intentam, aliam non poterat notionem effingere quam quæ angelorum impressa est animis nostris; hos enim definimus: *mentes solutas a corporibus, et sine ipsis perfectas*, mentem humanam angelicæ naturæ fecit.

Immo tribus omnino universum quidquid est, constare decrevit divinitate, mentibus et hyle; si quid præterea diversitatis cernitur, totum id a meritis voluntatum et justitiæ Dei ortum duxisse: infimam mundi partem ex crassiore materia ab irata Dei manu compactam in vallem lacrymarum, supremam ex tenuissimis materiæ particulis altera Dei manu benevola formatam in beatorum regnum, etc.

Atque hinc profluxerunt commenta quatuor. Primum, de animarum descensu ex angelorum fastigio in corpora, deque aliarum præcipitatione, reorum scilicet; aliarum spontanea missione, quæ cum virtutibus essent præditæ, in reliquis regendis Providentiæ divinæ facultarentur. Secundum, de commutatione animarum in dæmones per scelera, in angelos per virtutum quasi gradus. Tertium, de angelorum quoque et dæmonum reciproca conversione. Quartum, omnia hæc nomina, mentium, animarum, angelorum et dæmonum, non significare naturas, sed merita, vel potius ortus ex meritis conditiones.

Hinc denique ipsi visa est creaturarum omnium rationalium, quæ, si per se spectentur, sunt pure mentes, unoque ordine censentur, ortu generalis quædam *ἰσοψηχίας*, postquam distinguuntur gradibus et nominibus; ita ut diversitas omnis oriatur ex varietate corporum, sive tenuiorum, sive crassiorum, etc.

^a Totus hic quantum est anathematismus perstringit Apollinaristarum hæresim, qui negant, inquit Prædestinati auctor (Lib. I, hæ. 55), *hominem perfectum in Christo, sed assumptionem carnis ita factam, ut intus in homine pro anima divini: esset; carnem autem et Verbum unius ejusdemque volunt docere substantiæ, contentiosissime asserentes. Verbum caro factum est* (Joan. I, 14), *volunt docere aliquid de Verbo in carnem conversum; insuper etiam de Mariæ carne nihil esse susceptum in Incarnatione Domini nostri Jesu Christi confirmant. Egit contra Apollinarem synodus in Antiochia.*

Exstiterunt Apollinarii duo: Qui, ut ait Socrates (Lib. II cap. ult.), *primum diserunt animam a Deo Verbo in dispensatione Incarnationis non assumptam:*

deinde quasi pœnitentia ducti, corrigentes semetipsos, adjecerunt animam quidem assumptam, quæ tamen non haberet mentem, sed Deum Verbum esse pro mente in homine assumpto.

Ante utrumque sensorat Apelles Christum habuisse corpus cœlestis cujusdam substantiæ; quem, licet arguere verbo visus sit Origenes, re tamen vera secutus credi potuit, propter suum illud commentum de animarum per mysticam, ut joculari Hieronymus, Jacobi scalam descensu, et pro variis regionibus mundi, quasi gradibus, varii corporis assumptio (Vide Tertull. cap. LI de Præscript.).

Scuserant et Ariani ante Apollinarem, Verbum fuisse Christo pro mente humana: quem errorem, etsi aliunde forte didicerat, potuerunt tamen aliquatenus ex Origene accipere, quippe qui affine quiddam commentus sit, Christi nimirum animam seu mentem, priusquam descenderet in corpus, in Verbum olim conversam, ut nonnulli interpretantur.

Huic toti hæreticorum generi viam aperiens Origenem, ex eo licet colligere, quod suis opinionibus, sive de industria perplexis, sive pro ingenii qualitate inconsistentibus, causam dederit catholicæ fidei studiosis, ea ipsi non improbabili obijciendi, quæ creditus Pamphilus dicere conatus est (*In Apologia pro Origene*), et illud in primis eum dicere *δοξότε, id est, putative tantum, et per allegoriam, non etiam secundum ea quæ juxta historiam referuntur, gesta esse omnia quæ a Salvatore gesta sunt.*

^b Dogma quod hic perstringitur tam proprium est atque singulare Origenis, ut ad id probandum, nisi foret in confesso, excubiri posset maxima pars librorum *Ἐπι Ἀρχῶν*, sicuti agitur de mundo, immo et de rationalibus creaturis. Possent quoque plurima testimonia adhiberi, tum ex epistolis Epiphani ad Joannem Hierosolymitanum, et Hieronymi ad Avitum atque Pammachium; tum ex libris, sive Hieronymi adversus Rufinum, sive Rufini adversus Hieronymum.

Unde Augustinus (Lib. de Hæres., hæ. 45): *Sunt et alia Origenis dogmata, quæ catholica Ecclesia omnino non recepit, in quibus n. c. ipse falso arguitur, nec potest ab ejus defensoribus excusari, maxime de purgatione et liberatione, ac rursus post longum tempus ad eandem mala revolutione rationalis universæ creaturæ.*

^d *Quis enim catholicus, vel doctus, vel inductus, non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam eos qui hanc vitam in flagitiis et facinoribus, et sacrilegiis atque impietatibus quamlibet maximis fuerint; ipsam etiam postremo diabolum, atque angelos ejus, quævis post longissima tempora, purgatos atque liberatos regno Dei lucique restitui; et rursus post longissima tempora omnes, qui liberati sunt, ad hæc mala denuo relabi ac reverti: et has vias alternantes beatitudinum et miseriarum rationalis creaturæ semper fuisse, et semper fore, de qua vanissima impietate adversus philosophos, a quibus ista didicit Origenes, in libris de Civitate Dei, diligentissime disputavi (L. b. XXI, cap. 17 et seqq.).*

^e Fuit hoc etiam dogma traditum ab Origene, cum in libris *Ἐπι Ἀρχῶν* paulo brevius, tum prolixissime in libro de Resurrectione: hominem non resurrecturum eodem corpore quo jacuerunt, neque enim post resurrectionem mansura membra quæ conticiendis ali-

habere nos corpora, sed aëria quædam et spiritalia. A hylem, ut sine corporibus tantum animæ almus, quod prius fœimus, anathema sint.

11. * Qui dicunt, post resurrectionis finem, et post multa tempora aboleri corpora, et reverti in

12. * Qui dicunt, animas prius fuisse quam natæ sunt, et non cum corpore, secundum exemplum primi hominis, a Deo quotidie fieri, anathema sint.

CASTIGATIONES ET NOTÆ.

mentis inserviunt, aut generandæ proli; immo neque carnes, ossa et rel qua ejusmodi, quæ vel aggravant corpus, vel hominem morti obnoxium reddunt, vel nobilitati animæ obsistunt. Id copiosissime demonstrat Hieronymus (Epist. 51) ex ipsismet Origenis verbis (Lib. II *Ἐπὶ Ἀρχῶν*, sub fin.): Cum in tantum, inquit, profecerimus, ut nequaquam carnes et corpora, forsitan ne animæ quidem fuerimus, sed mens et sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur rationabiles intelligibilesque substantias facie ad faciem. Ilæc ita vertit Hieronymus in epistola ad Avitum, quæ Rufinus in codicibus vulgatis depravavit.

Porro autem interitit liber de Resurrectione, tatusque desideratur præter fragmenta quæ Hieronymus profert epistola 61, quam tu consule.

* Dignæ hic damna: un a præcedente parum differit. Traditur autem ab Origene lib. II *Ἐπὶ Ἀρχῶν* cap. 5, ex quo hæc Hieronymus decerpit, quæ vitanda scriberet ad Avitum (Epistola 124): Si omnia sine corpore vixerint, consumetur corporulis universa natura, et redigetur in nihilum, quæ aliquando facta est de nihilo; eritque tempus quo usus ejus iterum necessarius sit. Et paulo post: Nos erimus sine corporibus, quando ei (Christo) ad perfectum subjecti fuerimus. Et in eodem loco: Cum subjecti fuerint omnes Deo, omnes deposituri sunt corpora, et tunc corporaliæ rerum universa natura solvetur in nihilum.

Observa omnino fere in locis in quibus ponitur nihilum, restitui debese hylem: Origenes enim materiam, ex qua corpora creata sunt, et in quam solvi debent, perpetuam putavit, Deoque, ut aiunt, coævam, quod facile comprobari potest, tum veterum, tum ipsiusmet Origenis testimonio.

Observa etiam hoc anathematismo, quemadmodum et nono, mentionem fieri mirabilis cujusdam commentii, quo finxit Origenes universa condita fuisse a Deo, uno aliquo statu, ex quo sui postmodum motibus rationales naturæ recesserint; sed tamen ita ut ad eum revocandæ sint, variis, seu singularium creaturarum, seu mundorum ipsorum sensibilibus, commutationibus et vicissitudinibus; cum autem eo redierint, statim post tantas temporum diuturnitates, quantæ nobis videntur habere rationem æternitatis, pacem orituram sempiternam. Unde colligi potest, ab Origene revera numquam dictas creaturas absolute æternas, nec creaturarum commutationes absolute perpetuas, sed secundum nos dumtaxat, quibus nimirum incomprehensibilis sit inceptions et desitionis intercepedo.

* Animas existisse priusquam includerentur corporibus, ita constanter tradidit, itaque manifeste Origenes in libris *Ἐπὶ Ἀρχῶν*, ut nemo ipsius defensor ausus fuerit ire inficias, ne ipse quidem creditus Pamphilus (In *Apol. pro Origene*), qui Origenem abunde satis se defensusse hac in parte ratus est, postquam ostendit ipsius aetate nihilum fuisse ab Ecclesia definitum super ea quæstione, atque ita impune culibet licuisse quam voluisset de tribus circa originem animarum opinionibus pervulgatis sequi, id est, sentire animas, vel præexistisse corporibus,

vel a Deo quotidie creari, vel a parentibus traduci. Quare in posteriores duas, præter morem sumum, pluribus argumentis acriter depugnavit, veluti, his eversis, Origenianam stabiliturum esset.

Hieronymus (Epist. 51) sententiam de quotidiana creatione ecclesiasticum dogma dixit, pluribusque ad ea respondit quæ solent objici, quæque creditus Pamphilus jam tum objecisset; suas tamen in partes nunquam potuit adducere Augustinum (Lib. II *Retract.*), immo neque efficere quin adusque vitæ finem dubius maneret.

Mansit pariter eo usque ætatis dubius Aquileiensis Rufinus; quare cum in Apologia varias super ea quæstione opiniones recitasset: Deo, inquit, teste, dico quia usque ad præsens certi vel definiti aliquid de ea quæstione non teneo. Et paulo post: Adhuc ignorare confiteor, præter hoc quod manifeste tradit Ecclesia, Deum et animarum et corporum conditorem.

Rufinus Palæstinus (Libell. *Fid.* cap. 26): Sicut ergo qui ita credunt animas esse particulas Dei, sic etiam illi qui animas dicunt ante corpora factas fuisse, multum a pietate distare videntur: unde impius Origenes gentiliū captus errore, etc.

Pelagius (Libell. *Fid.* num. 16): Animas a Deo dari credimus, quas ab ipso factas dicimus, anathematizantes eos qui animas quasi partem divinæ dicunt esse substantias. Eorum quoque condemnamus errorem qui eas ante peccasse, vel in cælis conversatas fuisse dicunt, quam in corpore mitterentur.

Juvabit hoc in loco observasse quædam. Primum ex contradictione utriusque Rufini, auctoris scilicet anathematismorum, et Aquileiensis, constare certo, vel Mercatorem hallucinatum fuisse, cum crederet anathematismos ab Aquileiensi conscriptos (quod vix ac ne vix quidem in animum inducam), vel, quod longe opinabilis est, factum errore librariorum ut Anastasii epistola huic professioni fidei præponeretur, propter prælatum anathematismis nomen Rufini, quem imperitii Aquileiensem putarunt.

Alterum, Pelagianos ipsos, quos a Massiliensibus discernere opas est, vehementer invecos fuisse, tum in opinionem Origenis de προπαρῆσι animarum, tum in eam quam Occidentilibus tribuit Hieronymus, de traduce a parentibus; quare ita firmiter tertia sententia stetit, ut inde viderentur sibi oppugnare certius peccati originalis fidem, velut ipsa consistere nullatenus posset, nisi alterutra opinio niteretur.

Tertium, sententiam de quotidiana creatione animarum, non nisi post octavum sæculum ita constantem fuisse ut nunc est. Nam sua aetate Gregorius Magnus incertam adhuc quæstionem fuisse, atque hinc et inde agitari solitam testatur. Sic enim ait (Lib. IX, epist. 63 ad Secundin. cap. 6): Dulcissimè mihi tua charitas sciat quia de origine animæ inter sanctos Patres requisitio non parva versata est; sed utrum ipsa ab Adam descendit, an certe singulis detur, incertum remanet; eamque in hæc vita insolubilem, fassi sunt esse quæstionem, gravis eam est, nec valet ab homine comprehendi, etc.